

Og mánin hann skínur yvir ...

Steinbjörn B. Jacobsen:
Tungl. Yrkingar.
Forlagið Fannir 1987
51 s.
Kápmýnd: Bárður Jákupsson

Seinasta yrkingasavnið hjá Steinbjörn B. Jacobsen eitur «Tungl», og það eltir við sínum stutta titilli tey undanfarnu sövnini: «Heimkoma» 1966, «Fræ» 1968, «Kjör» 1974, «Tægr» 1980, «Liv» 1980 og «Læraramyndir» 1984. (Tittulin frá 1984 er dekan og langur, men það er kanska, tí at savnið kom sum serblað av Skúlablaðnum?)

«Tungl», sum merkir máni, er bytt sundur í fyra partar, sum leysliga kunnu fæa hesar yvirskriftir: yrkingar til mánan, nútíðin, Føroyar og ófriðurin úti í heiminum og kvøður til ávísar persónar og hendingar. Eftir mínum tykki stendur fyrsti partur sterkastur, er tann mest intensi, tann við mestum skaldskaparligum spenningi, og so er hann tættari samantvunnin enn hinir partarnir. Ein kjarni í øllum yrkingunum er nevnlíga mánin, har hinir partarnir kanska hava felags karm, men ikki evni.

Lagt verður fyri við tí vøkrum «Rúmdareyga»:

*Kláravaktur jólanátt
Klárt sum alljósur dagar
Mánin sum sól
Ein gulur eygnasteinur
í bláum rúmdareyga
blíðoygdur
hyggur og lýsir
í mitt eyga.*

Sólin verður viðhvørt nevnd sólar-eygað, og tó tað er hon, sum er fyrirtreittin fyri øllum lívi, so kanst tú ikki líta at henni, spegla sær í henni, droyma. Á nátt kanst tú harafturimóti líta út í rúmdina og kenna samband millum foldina og kosmos. Mánanum kanst tú hyggja at, og hann speglast aftur í sær, og á henda hátt sameinast tit. Tá hugsað verður um, hvør náttin er í yrkingini, kann skoytast upp í: «og friður á jørð, og í menniskjum goður tokki».

Allar yrkingarnar í partinum standa seg ikki líka væl, men sum heild eru tær poetiskar og dárandi. Yrkingin «Mánin» roynir at seta mánan, har hann hevur

heima. Hann breyðføðir okkum ikki, tvørturímóti órógvar hann høvini og úlvín, hansara máttur er á einum øðrum øki. Mánin er í samsvari við dýpdir í okkum, dýpdir, sum vit gruna hava træðrir langt, langt aftur í søguna hjá mannaættini, og kanska longri við. Mánin er ikki tamdur, og tað eru møgulega ikki tær mest vælvandu kenslur, hann vendir sær til. Men elstar eru tær helst, og vit bera okkum at sum úlvurin:

*Mánin er í sær sjálvum
Men mín máni
heilsar mánanum*

Við skemtidámi verður í «Mánin var» greitt frá, hvussu nógvur ymiskar mátar, mánin er brúktur upp á: í bytlinga-søgum hava menn runnið eftir mánanum, rötatjóvar vórðu sendir á mánan, dreingir hava lokkað gentur við honum v.m. Endareglan er tó eitt sindur beklut í mun til tað undanfarna: «Besti vinur útroðrarmansins». Í tí annars poetisku avmyndanini av týðninginum hjá mánanum skórar henda álvarsreglan. Hon er sonn, tyngd er í henni, og kanska er tað júst hetta, sum er galið. Í eini roð av minni og størri lygusøgum um mánan, er henda staðfestingin ov gerandis. Tykist, sum yrkjarin hevur skoytt hana upp í fyrri at gera javnvág. Treyðugt skal tað vera so, at fólk halda skaldið vera uttan álvara!

«Við keldueyga» endurgevur himmalin á fold: sólan er sólin, summardáin er mánin, og grasið er himmalin. Himmalin, tað óendaliga, í smámynd við keldueygað. Himmalhvalvið speglast á jørð, og jørðin í himmalhvalvinum:

*Sólin sum sólan
summardáin
við sínum
fullmána
á grønum himni*

Annar partur snýr seg um nútíðina, um tann skundandi gerandisdagin, sum er torføur at finna ein steig í, so tú fært hugsað teg um. Men slíkar lotur berast høvundanum fyri, og tá eru hann og tær sum «drangur í meldrinum».

«Nýmótans mynd» er yrking til nútímans málningalist, sum sigur frá rørs-

um og kenslum, sigur frá upplivingum. Yrkingin er ein góð samanfatn av muninum millum eldri og yngri føroyska málningalist, og hvussu hesi støði kortini eru samantengd:

*Himin og havið
fossurin og fjallið
eru ikki har
sólin og sóljan
heldur ikki
Ljómin av lønni
litirnir allir
sum: fugaljóð
og aldusóð
um myndina fara*

Áðaltemaið í triðja parti er um friðin í Føroyum settur upp í mun til ófriðin úti í heiminum. Hann leggur fyri við «Tað tornar tá ið tað regnar». Tittulin er bert at siggja til ein mótsagn, tí «Tá ið tað regnar við órettvisi / Tá tornar». Órðini verða nýtt til at káva út yvir við, og tey røttu órðini, tey, sum kundu skapt groði, tey megna ikki at standa ímóti.

«Sig orðið og steina» er áhugaverd yrking um tann kløvnaða heiminn, og at hatarfuglar mugu til. Steinbjörn hevur áður í sínum skaldskapi viðgjørt órðini og teirra týðning, og í hesi yrking er tann politiski álvarin baksýnin og mannalyndið kjarnin:

*Um nú orðið ikki fanst
so fanst eitt annað
so fræg eru hesi fólkin
eitt ílt av einum spjaldr
har allar heimsins syndir
eru lísar inná
og so er bara at steina*

Eitt orð er heldur ikki eitt orð longur, móttvegis í farnum tíðum: «Fyrr helt eitt orð í öldir». Menniskjan ynskir einfeltni, «Fleiri orð orkymla bara», og tey standa óvirkandi yvir av hvørjum øðrum, á hvør síni politisku helvt. Eitt arindi verður endurtikið, og tað kann lesast sum niðurstøða:

*Lívið steingja tey úti
og deyðan
deyðan skulu hini hava*

Seinasti tátturin er vígdur yrkingum

**Jógván
Isaksen
ummælir**

um ávísar persónar og hendingar: Olof Palme, Erlend Patursson, Kristian Osvald Vidarø, Heðin Brú, Janus Djurhuus. Hesar yrkingar eru allar vakrar, tó í støðum merktar av rósi ella hálovan. Um Vidarø verður m.a. sagt: «Eitt fyrri og annað eftir / fórt tú út um / og inn um / mark fyrri mark / inn til sjálva kjarnuna / frumtokuna». Stak neyvt og væl orðað, men endin á yrkingini er í veikara lagi, gevur henni dām av barnablaðssøgu. Fólk eru greið yvir, at Vidarø er óvanligur gestur: «Og tey royndu at siga frá / hesum ríku lötum / so leingi tey livdu!» Tað einasta, ið restar í, er, at tey blaka alt frá sær og fara út um heiminn sum Vidarø apostlar.

Tað eru nógvur góðar yrkingar í «Tungl», men eisini tekstir, sum ikki standa mót, sum eru í so tunnlígar. Hinegin er tað so, at summar yrkingar hjá Steinbjörn fæa liv frá hansara stak livandi upplestri. Partur av yrkingunum er eisini greiðliga gjørdur at lesa upp, hevur kantatúdám. Á prenti kunnu tær tykjast blóðlittlar og eitt sindur óviðgjørðar.

Felagsnevnanin í fyrsta parti — høvuðspartinum — er mánin, tunglið. Her er ein alheims mynd av samanhangi, ein spegil í rúmdini, har vit kunnu líta at okkum sjálvum. Eyguni á ástarparinum verða samanborin við mánan, tey rúnarbinda á sama hátt, tey siga frá somu aldagomlu bergtøku, og jørð og himmal, menniskjan og alheimurin, fyrr og nú, verða knýtt at hvørjum øðrum. Gera eina heild. Samanhangshugsanin hjá høvundanum, hansara organisumfatan, er aldri borin greiðari og klárari fram enn í hesum savni. Himmalhvalvið speglast á fold, og foldin á himmalhvalvinum.

Óli Dahl

Lænt frá orðataki

Heiti á nýggju skaldsøguni hjá Óla Dahl, «Dælt er manni vitandi orð», er lænt frá einum orðataki, sum í orðabókini stendur at merkja «klókur maður fatar lætt tað, ið sagt verður», upplýsir útgevjarin, forlagið Fannir. Og lagt verður afturat, at tað og høvundurin leggja heldur tann týðning í hetta munnmælið, at bæði er hugfarsligt og læruríkt, tá hin livsroyndi greiðir hinum unga frá ymiskum víðurskiftum.

Óli Dahl (f. 1915) hevur skrivað fleiri bókur. Í

1960 kom yrkingasavnið «Landnám» og í 1975 «Fjallabráður». Stutt-søgusavnið «Hvi?» kom út í 1966.

Árin 1976—1980 evnaði Óli Dahl til eina barnabókaroð við síðsøguligum innihaldi. Fyri fimm tær fyrstu fekk hann í 1979 barnabókavirðislon Tórhavnar býráðs.

Tóra Dahl Sandberg hevur teknað permuna á «Dælt er manni vitandi orð». P/f Hestprent hevur havt prentumsitingina um hond. Bókin er 117 síður og kostar, heft, 100 kr.

Suðuroyingar!

Suðuroyggin hin vakra lat okkum hana ikki vraka

So mangt ringt og kvinnu hon hevur fostrað, sum fyrri landinum við røðrið kann standa

Mangan góðan mann og sum nú við røðrið standa, heva víst at við Harrans hjálpi teir skútuni kunnu bjarga

Teir ið undan fóru og sum nú við røðrið standa, heva víst at við Harrans hjálpi teir skútuni kunnu bjarga

Suðuroyingar standið stinnir so tað ónda ikki á tykkum vinnur